

CUPRINS

Viața la țară.....	3
Tănase Scatiu.....	233
Cronologia vieții și a operei	359
Repere istorico-literare	363

I

Cum ridici priporul Ciulniței, în pragul dealului, dai de casele boierului Dinu Murguleț, case bătrânești și sănătoase, cum nu se mai întâlnesc astăzi pe la moșiile boierești. De sus, de pe culme, ele văd roată împrejur până cine știe unde, la dreapta, spre valea Ialomiței, la stânga, pe desișul pădurii de Aramă, iar în față, pe cotiturile ulițelor strâmbe ale satului.

Toată curtea boierească trăiește liniștită și bogată, cu cârduri întregi de găște, de curci și de claponi; cu bibilici țiuitoare; cu căruțe dejugate; cu argații ce umblă a treabă de colo până colo – și seara, când vine cireada de la câmp, cumpăna puțului, scârțâind neunsă între furci, ține isonul berzelor de pe coșare, ale căror ciocuri, răsturnate pe spate, toacă de-ți iau auzul. Fără a fi risipă și zarvă, curtea boierească pare populată și bogată.

Într-o zi de vară, pe la vremea odihnei, conu Dinu fu sculat din somn de sunetul clopotelor unor poștalionii ce intrau în curte cu strigăte și *saltanat*¹.

¹ *saltanat* – suită domnească, pompă, strălucire

Duiliu Zamfirescu

Atât el, cât și nevestă-sa, Sofița, săriră din paturile lor de *cit*² și se uitară pe fereastră.

- Iii!... e greu de noi! Tănase Scatiu cu mă-sa!... exclamă boier Dinu.

- Da' nu-i mai zice așa, omule, că te-a auzi a fată... Ia-ți mai bine surtucul și ieși-le înainte.

Coana Sofița trecu repede într-o odaie de alături să se mai directice la cap, iar boier Dinu își trase din fugă cizmele (strângând din ochi și blestemând), își luă haina în spinare și ieși să-și întâmpine musafirii.

- Salutare, nene Dinule, zise noul venit, scuturând pe bătrân de mână. Iacătă, am venit cu mama.

- Sărut mâna, coană Prohiro; bre, anul ăsta fac grâu mult, zise Murguleț, sărutându-i mâna cam din fugă.

- Sărut ochii, mamă; da' ce se potrivește, ești fodul, coane Dinule! Uite, zău, maică, zise ea lui fiu-său, parcă văd pe căminarul Tasache Murgu; uite, leit-poleit cum e conu Dinu: nalt, uscățiv la chip, așa smead ca dumnealui și fodul... Lasă, zău, coane Dinule, că sunteți fodul... Auzi, de atâția mari de ani vecini cu moșiile și să nu lovești dumneata o dată pe la mine!...

- Uite, zău, coană Prohiro, ai dreptate; da' nu știu cum s-a făcut...

Vorbind astfel, bătrâna îngălbenea, începea să înghită în sec, se foia fără rost, până ce căzu pe o bancă din cerdac.

² *cit* - material textil confecționat din bumbac

VIAȚA LA ȚARĂ

- Aoleo, coane Dinule, zise ea repede, făcându-și vânt cu mâna, îmi vine rău...

- Puțin „coneac“, strigă fiu-său, ori *apă de Vals*³, repede să ne dea ceva...

Murguleț se repezi fuga la cămară și se întoarse numaidecât cu o sticlă de cogneac, pe care o vărsă mai toată în capul coanei Profira, pe când fiu-său o muncea pe la tâmple să-și vie în fire.

În vremea asta se arătă și Sofița Murguleț.

Ea dete pe bărbați la o parte, sărută mâna bătrânei, o mai strânse de un deget, o mai meremetisi, ce-i făcu, că își veni baba în simțiri.

- Doamne, coană Profirițo, cum stai dumneata afară, sorol!... Ia să intrăm înăuntru, că pe năbușala asta te bolnăvești chiar din senin, zău.

Și, ținând pe babă de subsuori, trecură într-o odaie răcoroasă, mare, în care bătrâna păru a se înzdrăveni ca prin farmec.

Sofia Murguleț se îngrijea de babă cu un interes nespus. O puse să-și istorisească patima de la descălicătoare, îi dete cafea cu lămâie, pică oțet pe un cărbune sub nasul ei - iar pe de altă parte, porunci să aducă tânărului dulceață, cafea, tutun, cu tot dichisul cuvenit.

- Ia spune-ne, coană Profirițo, cum îți vine!...

Ăci, începu bătrâna o lungă șiretenie de vorbă:

³ Apă minerală provenind din stațiunea balneară Vals-les-bains (Franța).

I

Pe drumul desfundat de ploi, înainta trăsura cu greu. Câmpul era totuna de apă. Se lăsa noaptea, și frigul începea să amorțească crestele bulgărilor de noroi, iar bălțile prindeau o pojghiță subțire de gheață – ceea ce făcea drumul și mai anevoios. Caii, asudați, mergeau prin șleau, sunând din telencele lor monotone: erau patru înaintași, toți tineri, deprinși cu vremea rea și cu noroaiele, fiindcă erau născuți în herghelie, la țară. Văzuseră ei multe, de când erau la grajd: pripoare, zăpezi, ape mari, și mai cu seamă țăpoiul lui Stoica vizitiul; așa că greutățile de acum nu i-ar fi oprit din mers, dacă nu-i opreau hățurile.

În adevăr, Stoica, beat mort, ca să-și țină cumpăna pe capră, se rezema în hățuri. Atunci trăsura se oprea.

La fiecare popas, se auzea stăpânul înjurând:

– Mă, bețivule, mă, nu te-ai mai trezit!?!... Mă!

Și la fiecare „mă“, răsuna câte un ghiont în spina-rea vizitiului, dar fără niciun câștig: pe dinafară cojocul gros, pe dinăuntru rachiul tare, îl puneau mai presus de pumnii „boierului“.

Duiliu Zamfirescu

În cele din urmă, Tănase Scatiu pierdu răbdarea. Când se mai opriră caii încă o dată lângă crâșma din drum, el ieși de sub coșul trăsurii. Scăpărau înjurăturile de mânios ce era.

- Dă-te jos, boule, dă-te jos. Trebuie să mă urc eu pe capră, că de-aia am vizitiu...

Stoica se foia să se dea jos, bolborosind printre dinți.

- D-apoi să-mi dai simbria, că eu mă duc...

- Bate-te Dumnezeu, nevoiașule, că de douăzeci de ani te duci și tot nu mai pleci. Măcar de te-ai duce dracului!...

- Parcă-s eu de vină, dacă-s caii stătuți de drum...

În același timp, voi să sară în noroi. Stăpânu-său îl apucă de ceafă:

- Ce faci, mă!... Vrei să sari în noroi și apoi să te urci în trăsură, ca un porc?

- Poi ce să fac?

- Să te ia dracu, asta să faci. Nu poți să te cobori de pe capră în trăsură?

Stoica se uită cam urât la priporul ce se întindea din vârful caprei. Se simțea în ce hal era și nu-i venea deloc la îndemână să încerce. Pe când el se lupta să intre sub coș, caii mișcară trăsura. Vălătuc, Stoica se rostogoli în noroi.

- Na!... avu el vreme să rostească.

Furia lui Scatiu nu mai cunoscuse margini. Crucile, dumnezeii și toți sfinții părinți îi trecură prin gură, ca

TĂNASE SCATIU

la un surugi. Fără a mai sta mult la gânduri, dete bici cailor și plecă, lăsându-și vizitiul în noroi.

Când ajunse în oraș, se înnopta de-a binele.

Casele lui erau așezate în mijlocul unei curți mari. Le cumpăraseră, ca pe tot ce cumpăra, de ocazie, de la un boier scăpătat, Costache Merișescu, și le schimbaseră, le meremetisise, astfel că erau acum cele mai frumoase din târg.

De îndată ce se auziră clopotele cailor, slugile ieșiră toate, ca de obicei, într-o întâmpinare a boierului.

Când îl văzură singur, fără vizitiu, cu fața înnorată, nu îndrăzniră să-i zică nici pis, ci se apucară să deshame caii în tăcere și să ia lucrurile din trăsură.

El, cu o șubă până în pământ, peste care era încins cu cureaua de la revolver, urcă scările, intră în sală, unde îl aștepta fetița cu bona, pe care se făcu că nici nu le vede, apoi trecu în seră, unde răsturnă vreo două-trei glastre cu flori, după aceea în sufragerie, apoi iar înapoi, până ce dete cu ochii de nevastă-sa:

- Da' ce, nu-i nimeni în casa asta?

Tincuța se grăbise să-i iasă înainte, dar nu ajunsese la timp.

- Ba cum să nu fie. Uite, suntem toți în păr. Da' ce ți s-a întâmplat?...

- Ia nu mă mai descoase. Unde-i Costea?

Feciorul se ținuse după el de la scară.

- Da' ce-aștepți, măi băiete? Te-ai făcut și tu boier, ha? Numai boieri în casa asta. Toată lumea-i boier,